

# İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği

Mukaddes MUTLU ONUK<sup>1</sup>  
Uğur TEKİN<sup>2</sup>

**Geliş tarihi / Received:** 11.06.2017

**Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form:**10.07.2017

**Kabul tarihi / Accepted:** 25.08.2017

## Öz

*Bu araştırmada, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın örneklemi, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinin Eyüp ilçesinde öğrenim gören ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin olduğu okullardan seçilen 747 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekler, öğrencilerin anne-baba tutumlarını incelemek amacıyla Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen, Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan Anne-Baba Tutum Ölçeği ve sosyal beceri düzeylerini incelemek amacıyla Avcıoğlu (2007) tarafından geliştirilen Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) dir. Araştırmada elde edilen verilerle ilgili yapılan analizler için PASW 20 programı kullanılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerileri ile anne-baba tutumları arasında psikolojik özerklik boyutunda anlamlı bir ilişki vardır. Anne-babanın evli olması ile öğrencinin psikolojik özerklik boyutunda anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin ve babanın eğitim durumuna göre, ortaokul ve üniversite mezunu olanların arasında üniversite mezunu olanların lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Öğrencinin cinsiyetine göre ise kızların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Diğer taraftan anne-babanın ekonomik durumuna, boşanmış olmasına ve öğrencinin kardeş sayısına göre anlamlı bir ilişki bulunamamış olup anne-baba tutumu olarak ihmalkâr, otoriter, müsamahakâr ve demokratik tutum sergilemesi açısından da anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.*

**Anahtar Kelimeler:** Sosyalleşme, sosyal beceri, anne-baba tutumu, aile

<sup>1</sup> İAÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Adnan Kahveci mah. Harbiye cad. No.13 F Blok D.6 Beylikdüzü/İST. e-mail: mukaddes.mutlu@hotmail.com

<sup>2</sup>Prof. Dr., İAÜ Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı. e-mail: ugurtekin@aydin.edu.tr

## **Analyzing the social skills of primary school students aged 10-13 in terms of mother-father attitudes: The example of Eyüp district**

### **Abstract**

*The target of this research is to analyze the social skills of primary school students aged 10-13 in terms of mother-father attitudes. The sampling of the research consists of 747 students chosen among 10-13 aged students who are being educated at the primary schools in Eyüp district, Istanbul, in 2015-2016 educational year. The scales used in the research are: The Parenting Style Scale which was developed by Lamborn at al. (1991) and adapted to Turkish by Yılmaz (2000), to analyze the students' mother-father attitudes, and Social Skills Evaluation Scale which was developed by Avcıoğlu (2007), to analyze students' social skill levels. In addition, PASW 20 program was used for analyzing the data that is obtained in the research. The result of the research shows that there is a meaningful relation between the social skills of primary school students who are between the ages of 10-13 and mother-father attitudes in the psychological autonomy dimension. A meaningful relation was found between the marital status of mother-father and the psychological autonomy dimension of the student. With respect to the educational status of mother and father, a meaningful difference was determined between secondary school and university graduates on behalf of the university graduates. With respect to the gender of the students, a meaningful difference was determined on behalf of the girls. On the other hand, there was no meaningful relation determined on the aspects of mother-father's economic status, mother-father being divorced and the number of sister-brother that a student has as well as mother-father's attitude in terms of being negligent, authoritarian, permissive and democratic parents.*

**Keywords:** *Socialization, social skills, parenting style, family*

## Giriş

Doğumdan itibaren insanlar büyüdükçe çevresiyle daha fazla vakit geçirmeye ve toplumsallaşmaya başlar. Zamanla içlerinde buldukları gruba özel kurallar koyup düzenlemeler yaparak, topluluk halinde yaşamaya, bu kurallar ve düzen çerçevesinde hareket etmeye başlamışlardır. Topluluğun bir düzenle birlikte sosyalleşme ihtiyacı, diğer toplumlarla iletişime geçmeyi beraberinde getirmektedir.

Çocuk dünyaya geldikten sonra ilk önce ailesiyle etkileşim içine girer. Toplumsallaşma yolundaki ilk adımını ailede atar. Bu sebeple ailenin çocuk üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Özyürek ve Şahin (2015)'e göre, ailenin çocuk hayatında sosyal bir birey olmada ve sosyal becerilere sahip olarak büyümede en etkili konumda olmasının sebebi, sosyal becerilerin edinildiği ilk yapının aile olmasından kaynaklıdır.

## Anne-baba tutumu

Çocuk, anne ve babasının tavır ve davranışlarını görerek, kendine model alarak öğrenir ve gördüklerini uygulamaya geçirir. Ailenin çocuğa karşı sergilediği tutum, çocuğun benliğine olumlu ya da olumsuz etki eder. Kaya (1997)'ya göre, ebeveyn tutumları dört kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar, **demokratik tutum, otoriter tutum, aşırı koruyucu ve ilgisiz tutumdur.**

## Anne-baba tutumunun çeşitlerinin çocuğa etkisi

Ailenin sergilediği demokratik tutum, çocuğa olumlu olarak yansır. Demokratik tutumu benimseyen ailelerin çocukları, başkalarına güvenen, özgüvenli ve aktif bireylerdir.

Otoriter anne-baba tutumunu sergileyen aileler baskıcıdır. Bu çocuklar kendini iyi ifade edemez, duygu ve düşüncelerini yansıtamaz. Anne-babanın emrinde büyüyerek pasif, özgüveni düşük ve başkalarının kontrolüne muhtaç olur.

Aşırı koruyucu tutum uygulanan aile ortamında çocuklar, korunarak ve kontrol altında tutularak yetiştirilirler. Yorulmalarına bile fazla izin verilmez. Anne ve babaları onlar için atılacak her adımı düşündüğünden, çocukları düşünme becerilerini kazanamaz.

İlgisiz tutumu benimseyen aile yapıları, çocuklarını ilgi ve destek anlamında yoksun bıraktıklarından dolayı çocuk, ait olma duygusu yaşayamaz. Sorunlarını doğru ya da yanlış yollarla kendi çözmeye çalışır. Okul hayatında “problem çocuk” olarak adlandırılabilir.

### **Sosyal beceri ve sosyal beceriyi etkileyen faktörler**

Kişinin, toplumun bir halkası olduğunun farkına varması ve mesuliyetlerini gerekli şekilde yapması için sosyal becerileri edinmesi gerekir (Genç, 2005). Çocuğun hayatını kolaylaştıran sosyal beceriler literatür incelendiğinde 5 grup altında toplandığı görülmektedir. Bunlar; **akranla ilişkili beceriler, kendini kontrol etme becerileri, akademik beceriler, uyum becerileri ve atılganlık becerileridir.**

Çocuğun içinde büyüdüğü ailenin demografik özelliklerinin sosyal beceriler üzerindeki etkisi kaçınılmazdır (Özabacı, 2006). Bu açıdan bakıldığında ebeveynlerin eğitim seviyeleri, maddi durumları ve çocuğun içinde bulunduğu çevresel faktörleri, sosyal beceriyi değerlendirirken ele almak gerekir. İçinde büyüdüğü çevre, çocuğa nasıl davranacağını, nasıl düşüneceğini ve nasıl iletişime geçeceğini öğretir. Çocuğun kendinden önce veya sonra dünyaya gelen kardeşe kuracağı iletişim ve ilişki üzerinde de çevrenin etkisi vardır.

Anne-babanın çocuğa sergilediği tutumun da çocuğun edineceği sosyal beceri üzerinde etkisi oldukça önemli bir alana sahiptir. Ebeveynlerin çocuğa verdiği sorumluluklar, yetiştirme tarzları, kurallara bakış açıları, çocuğa karşı güvenleri, çocuğun kendini ifade etmesine izin vermeleri, anne-babanın tutumuna göre farklılık gösterdiğinden, çocuğun sosyal beceri düzeyi de farklılık göstermektedir. Bu sebeple anne-baba tutumlarının sosyal beceri üzerindeki etkisini araştırmak gerektiğinden, bu bilgiler ışığında yapılan bu araştırmada, ailenin sergilediği tutumun, çocuğun sosyal becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

### **Materyal ve Yöntem**

İlköğretim 10-13 yaş aralığındaki 747 öğrenci ile tarama modeline uygun olarak düzenlenen çalışmada, veri toplama araçları olarak Anne-Baba Tutum Ölçeği, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılması planlanmaktadır. Anne-Baba Tutum Ölçeği 26 madde ve 3 faktörden, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ise 69 madde ve 12 kısımdan oluşmaktadır.

Ölçeklerin her bir kısmı değerlendirilirken, öğrencilerin ve öğretmenlerin ölçeklere verdikleri cevaplara göre her bölümden aldıkları toplam puanlar hesaplanmıştır. Ölçekler, öğrencilere ve öğretmenlere bireysel veya grup halinde uygulanmıştır. Ölçekler için gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra öğrencilerin yirmi dakikada ölçekleri doldurması istenmiştir. Süre sonunda öğretmenlerden öğrencileri hakkında dolduracakları ölçek verilir gözlüklerini ölçek aracılığı ile paylaşmaları istenmiştir, öğretmen ve öğrencinin doldurduğu ölçeklerden elde edilen verilerin analizleri için PASW 20 programı kullanılmıştır.

## **Bulgular**

Araştırmada elde edilen bulgular bu kısımda paylaşılmıştır.

### **Birinci hipoteze ait bulgular**

Araştırmanın ilk hipotezi olan “İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri** ile **anne-baba tutum boyutları** arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu için istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

*İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği*

**Tablo 1: İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerin sosyal becerileri boyutları ve anne-baba tutum boyutları açısından farklılaşma durumu için yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonuçları**

	Kabul/İlgi	Psikolojik Özerklik	Kontrol/Denetim	Temel Sosyal Beceriler	Temel Konuşma Becerileri	İleri Konuşma Becerileri	İlişkiyi Başlatma Becerileri	İlişkiyi Sürdürme Becerileri	Grupla İş Yapma Becerileri	Duygusal Beceriler	Kendini Kontrol Etme Becerileri	Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri	Sonuçları Kabul Etme Becerileri	Yönerge Verme Becerileri	Bilişsel Beceriler
Psikolojik Özerklik	-.082*														
Kontrol/Denetim	.225*	-.072													
Temel Sosyal Beceriler	.067	.104*	.102*												
Temel Konuşma Becerileri	.083*	.059	.077*	.753*											
İleri Konuşma Becerileri	.027	.125*	.057	.841*	.697*										
İlişkiyi Başlatma Becerileri	.052	.085*	.055	.788*	.675*	.781*									
İlişkiyi Sürdürme Becerileri	.039	.085*	.065	.824*	.672*	.803*	.847*								
Grupla İş Yapma Becerileri	.040	.111*	.075*	.767*	.667*	.765*	.783*	.827*							
Duygusal Beceriler	.032	.118*	.021	.667*	.583*	.637*	.662*	.685*	.731*						
Kendini Kontrol Etme Becerileri	.017	.091*	.035	.724*	.570*	.761*	.711*	.785*	.750*	.644*					
Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri	.042	.099*	.019	.705*	.573*	.694*	.681*	.721*	.700*	.654*	.697*				
Sonuçları Kabul Etme Becerileri	.044	.077*	.039	.666*	.510*	.706*	.651*	.736*	.666*	.553*	.776*	.679*			
Yönerge Verme Becerileri	.041	.084*	.107*	.767*	.680*	.734*	.718*	.782*	.781*	.692*	.714*	.720*	.701*		
Bilişsel Beceriler	.025	.119*	.065	.778*	.637*	.779*	.749*	.817*	.804*	.707*	.784*	.753*	.735*	.842*	
SBO Toplam Puanı	.047	.115*	.068	.909*	.764*	.884*	.875*	.918*	.897*	.796*	.856*	.810*	.790*	.869*	.904*

Genel olarak sosyal beceriler dikkate alındığında, öğrencilerin sosyal becerileri ile arasında anlamlı ilişkili olan tek anne-baba tutum boyutu psikolojik özerklidir ( $r=0.115, p<.05$ ). Bu açıdan, iki değişken arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, anne-baba tutum boyutu olarak psikolojik özerklik düzeyi arttıkça öğrencilerin sosyal becerileri de artış göstermektedir.

### **İkinci hipoteze ait bulgular**

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri** ve anne-baba tutum boyutları, anne-babanın **ekonomik durumuna** göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile incelenmiştir. Anlamlı farkın var olduğu durumlarda, hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için post-hoc testi olarak Scheffe kullanılmıştır.

Anne-babaları **farklı ekonomik düzeyde** olan öğrencilerin **kabul/ilgi** puanları anlamlı fark göstermektedir; ( $F(2,742)=8.140, p<.05$ ). Hangi ekonomik düzeyler arasında anlamlı fark olduğunu bulmak için yapılan post-hoc analizleri sonucunda düşük ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin kabul/ilgi düzeylerinin ( $\bar{X}=27.12, SS=5.18$ ), orta düzey ( $\bar{X}=29.29, SS=4.08$ ) ve yüksek düzeyde ( $\bar{X}=30.51, SS=3.31$ ) olanlardan daha düşük olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin kabul/ilgili puanları da yüksek olan gruptan daha düşüktür.

Ebeveynleri **farklı ekonomik düzeye** sahip olan öğrencilerin **psikolojik özerklik** puanları arasında anlamlı bir fark görülmektedir; ( $F(2,742)=7.392, p<.05$ ). Ekonomik düzeyler arasındaki anlamlı farkı tespit etmek amacıyla yapılan post-hoc analizine göre düşük ekonomik düzeye sahip öğrencilerin psikolojik özerklik düzeylerinin ( $\bar{X}=9.70, SS=4.46$ ), orta ekonomik düzeye sahip öğrencilerden ( $\bar{X}=22.84, SS=4.67$ ) ve yüksek ekonomik düzeye sahip öğrencilerden ( $\bar{X}=22.99, SS=4.37$ ) daha düşük olduğu görülmüştür.

**Temel konuşma becerileri** puanı incelendiğinde anne-babası **farklı ekonomik düzeye** sahip olan öğrencilerle aralarında anlamlı bir farklılık görülmektedir; ( $F(2,742)=3.150, p<.05$ ). Hangi ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir fark olduğunu bulmak için yapılan post-hoc analizleri sonucunda düşük ekonomik düzeye sahip öğrencilerin temel konuşma

becerileri ( $\bar{X}=13.36, SS=4.17$ ), ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerden ( $\bar{X}=15.31, SS=4.63$ ) daha düşük olduğu görülmüştür.

**Genel sosyal beceriler** puanına bakıldığında benzer şekilde ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin anne-babalarının **ekonomik durumuyla** aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır;  $F(2,742)=1.156, p>.05$ .

### **Üçüncü hipoteze ait bulgular**

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri** ve anne-baba tutum boyutları, **annenin eğitim durumuna** göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile incelenmiştir.

Genel olarak **sosyal beceriler** dikkate alındığında, **annesi farklı eğitim düzeyine** sahip öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir; ( $F(5,734)=3.431, p<.05$ ). Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin sosyal beceriler puanının ( $\bar{X}=277.28, SS=63.01$ ), annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin puanından ( $\bar{X}=249.70, SS=62.19$ ) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Annenin eğitim düzeyi ortaokuldan üniversiteye yükseldikçe öğrencinin sosyal becerisi de artış göstermektedir.

### **Dördüncü hipoteze ait bulgular**

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri** ve anne-baba tutum boyutları, **babanın eğitim durumuna** göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile incelenmiştir.

Genel olarak, **babası farklı eğitim düzeyine** sahip olan öğrencilerin **sosyal beceriler** puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir; ( $F(5,730)=3.783, p<.05$ ). Hangi eğitim düzeyleri arasında farklılık olduğunu bulmak için yapılan Tek Faktörlü ANOVA testi sonucunda, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin sosyal beceriler puanı ( $\bar{X}=247.93, SS=58.62$ ), babası üniversite mezunu olan öğrencilerin sosyal beceriler puanından ( $\bar{X}=272.43, SS=63.73$ ) daha düşük olduğu görülmektedir. Babanın eğitim düzeyi ortaokuldan üniversiteye doğru yükseldikçe öğrencinin sosyal becerisi de artış göstermektedir.

### Beşinci hipoteze ait bulgular

“Anne-babası demokratik, ihmalkâr, otoriter ve müsamahakâr **tutum** sergileyen ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerin **sosyal beceri** puanları arasında anlamlı fark bulunmakta mıdır?” sorusu için anlamlı bir fark olup olmadığı, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile test edilmiştir.

*Tablo 2: İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin öğrencinin anne-babasının ihmalkâr, otoriter, müsamahakâr ve demokratik tutum sergilemesi açısından farklılaşma durumu için yapılan tek faktörlü varyans analizi (Tek faktörlü ANOVA) sonuçları*

Sosyal Beceri	Anne-Baba Tutumu	N	Ort.	Std. Sapma	Sosyal Beceri	Anne-Baba Tutumu	N	Ort.	Std. Sapma
Temel Sosyal Becerileri	İhmalkâr	267	47,57	11,80	Duygusal Becerileri	İhmalkâr	267	21,67	6,24
	Otoriter	150	50,18	12,11		Otoriter	150	21,67	6,58
	Müsamahakâr	159	49,28	11,98		Müsamahakâr	159	21,84	6,14
	Demokratik	171	50,80	11,26		Demokratik	171	22,16	5,90
	Toplam	747	49,20	11,83		Toplam	747	21,82	6,21
Temel Konuşma Becerileri	İhmalkâr	267	14,72	3,99	Kendini Kontrol Etme Becerileri	İhmalkâr	267	21,97	6,34
	Otoriter	150	15,28	4,42		Otoriter	150	22,17	6,50
	Müsamahakâr	159	15,43	5,96		Müsamahakâr	159	22,10	6,23
	Demokratik	171	15,55	3,83		Demokratik	171	22,70	7,46
	Toplam	747	15,18	4,53		Toplam	747	22,21	6,61
İleri Konuşma Becerileri	İhmalkâr	267	18,13	4,87	Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri	İhmalkâr	267	14,55	3,92
	Otoriter	150	18,81	5,48		Otoriter	150	14,79	4,29
	Müsamahakâr	159	18,43	5,13		Müsamahakâr	159	15,16	3,34
	Demokratik	171	18,73	5,07		Demokratik	171	14,87	3,91
	Toplam	747	18,47	5,10		Toplam	747	14,80	3,88
İlişkiyi Başlatma Becerileri	İhmalkâr	267	18,43	5,28	Sonuçları Kabul Etme Becerileri	İhmalkâr	267	11,10	3,23
	Otoriter	150	18,63	6,24		Otoriter	150	11,21	3,34
	Müsamahakâr	159	18,55	6,37		Müsamahakâr	159	11,36	3,06
	Demokratik	171	19,13	5,48		Demokratik	171	11,57	3,07
	Toplam	747	18,65	5,76		Toplam	747	11,29	3,18
İlişkiyi Sürdürme Becerileri	İhmalkâr	267	22,88	5,69	Yönerge Verme Becerileri	İhmalkâr	267	15,11	4,10
	Otoriter	150	23,21	6,26		Otoriter	150	15,55	4,40
	Müsamahakâr	159	23,11	6,00		Müsamahakâr	159	15,04	4,37
	Demokratik	171	23,94	7,05		Demokratik	171	16,11	3,95
	Toplam	747	23,24	6,20		Toplam	747	15,41	4,20

*İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği*

Grupla İş Yapma Becerileri	İhmalkâr	267	25,36	8,79	Bilişsel Beceriler	İhmalkâr	267	22,03	6,21
	Otoriter	150	26,30	9,54		Otoriter	150	22,58	6,85
	Müşamahakâr	159	26,55	9,71		Müşamahakâr	159	21,84	6,85
	Demokratik	171	26,85	8,37		Demokratik	171	22,86	6,55
	Toplam	747	26,14	9,06		Toplam	747	22,29	6,56
SBO Toplam Puanı	İhmalkâr	267	253,53	60,79	İhmalkâr	267	253,53	60,79	
	Otoriter	150	260,37	64,58	Otoriter	150	260,37	64,58	
	Müşamahakâr	159	258,69	62,49	Müşamahakâr	159	258,69	62,49	
	Demokratik	171	265,27	59,07	Demokratik	171	265,27	59,07	
	Toplam	747	258,69	61,59	Toplam	747	258,69	61,59	

Farklı anne-baba tutumu uygulanan öğrencilerin sosyal beceri puanları yalnız temel sosyal beceriler alt boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir ( $F(3,746)=3,107, p<.05$ ). Gruplar arası anlamlı farklılık görülen bu alt boyutta hangi grupların farklılık gösterdiğini bulmak için yapılan post-hoc testinde ihmalkâr ve demokratik anne-baba tutumu gören öğrencilerin puanlarının farklılaştığı, demokratik anne-baba tutumunu tecrübe eden öğrencilerin temel sosyal becerilerinin ( $\bar{X}=50,80,SS=11.26$ ) ihmalkâr anne-baba tutumu gören ( $\bar{X}=47.57,SS=11.80$ ) öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Toplam sosyal beceriler  $F(3,746)=1.315, p>.05$  bakımından da benzer şekilde aralarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

### **Altıncı hipoteze ait bulgular**

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri ve anne-baba tutum boyutları**, öğrencinin **cinsiyetine göre** anlamlı fark göstermekte midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, bağımsız gruplar için t-testi ile incelenmiştir.

Genel olarak, öğrencilerin **sosyal beceriler** puanlarının **cinsiyete göre** anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir; ( $t(744)=4.961, p<.05$ ). Öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal beceri ve anne-baba tutumu puanlarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t-test sonuçlarına göre, kız öğrencilerin sosyal beceriler puanı ( $\bar{X}=269.66,SS=58.00$ ) erkek öğrencilerin sosyal beceriler puanından ( $\bar{X}=247.63,SS=63.16$ ) daha yüksek olduğu görülmektedir.

### **Yedinci hipoteze ait bulgular**

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri ve anne-baba tutum** boyutları, öğrencinin **kardeş sayısına göre** anlamlı fark göstermekte

midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile incelenmiştir.

Hiç kardeşi olmayan öğrencilerin psikolojik özerklik puanı ( $\bar{X}=24.31, SS=4.18$ ), iki kardeşi olan öğrencilerin psikolojik özerklik puanından ( $\bar{X}=22.37, SS=4.67$ ) ve dört ve üstü kardeşi olan öğrencilerin psikolojik özerklik puanından ( $\bar{X}=21.69, SS=5.11$ ) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir kardeşi olan öğrencilerin duygusal beceriler puanı ( $\bar{X}=22.79, SS=6.13$ ), üç kardeşi olan öğrencilerin duygusal beceriler puanından ( $\bar{X}=20.60, SS=6.18$ ) daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencinin kardeş sayısının tüm sosyal beceriler puanı  $F(4, 742)=1.496$ ,  $p>.05$  dikkate alındığında aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

### **Sekizinci hipoteze ait bulgular**

“Anne-babası **boşanmış olan ve evli olan** ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri ve anne-baba tutum boyutları** arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu için anne-babası boşanmış olan ( $n=59$ ) ve evli olan ( $n=686$ ) öğrencilerin sosyal becerileri ve anne-baba tutum boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı, Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile incelenmiştir.

**Boşanmış ailelerde** anne-baba tutum boyutu olarak **kontrol/denetim boyutu ile grupla iş yapma becerileri** ( $r=-0.266, p<.05$ ) arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı gözlemlenmektedir. Benzer şekilde, aynı tabloda **kontrol/denetim boyutu ile saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri** ( $r=-0.391, p<.05$ ) arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır. Bu bilgiye göre, boşanmış ailelerde anne-babanın uyguladığı kontrol/denetim boyutu arttıkça öğrencinin grupla iş yapma becerilerinde ve saldırgan davranışlarla başa çıkma becerilerinde azalma olduğunu görülmektedir.

Anne-babası evli ve birlikte yaşayan öğrencilerin psikolojik özerklik puanları ile sosyal beceri puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır ( $r=0.107, p<.05$ ). Bu sonuca göre anne-babası evli olan ve birlikte yaşayan öğrencilerde psikolojik özerklik arttıkça sosyal beceriler de anlamlı bir artış göstermektedir.

Diğer yandan **anne-babası evli olan öğrencilerin kabul/ilgi boyutu ile temel konuşma becerileri** ( $r=0.086, p<.05$ ) arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Psikolojik özerklik boyutunda, temel sosyal beceriler

( $r=0.101$ ,  $p<.05$ ), ileri konuşma becerileri ( $r=0.105$ ,  $p<.05$ ), ilişkiyi başlatma becerileri ( $r=0.085$ ,  $p<.05$ ), ilişkiyi sürdürme becerileri ( $r=0.080$ ,  $p<.05$ ), grupla iş yapma becerileri ( $r=0.095$ ,  $p<.05$ ), duygusal beceriler ( $r=0.111$ ,  $p<.05$ ), saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri ( $r=0.081$ ,  $p<.05$ ), yönerge verme becerileri ( $r=0.090$ ,  $p<.05$ ) ve bilişsel beceriler ( $r=0.112$ ,  $p<.05$ ) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kontrol/denetim boyutunda ise, temel sosyal beceriler ( $r=0.105$ ,  $p<.05$ ) ve yönerge verme becerileri ( $r=0.087$ ,  $p<.05$ ) ile arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki görülmektedir.

## **Sonuç ve tartışma**

İlköğretim 10-13 yaş aralığındaki öğrencilerle anne-baba tutum boyutu ve sosyal beceriler üzerine yapılan araştırmanın sonucunda, öğrencilerin sadece psikolojik özerklik boyutundaki anne-baba tutum boyutuyla sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı gözlemlenmektedir. Anne-baba ne kadar psikolojik özerklik tutumunu benimserse çocuğun sosyal becerilerinde de o denli artış görülmektedir. Bu bulgulardan farklı olarak, Toktamış (2008)'ın sosyal beceri ve anne-baba tutumu üzerine yaptığı çalışmada erinlik dönemindeki kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda daha fazla puan aldığı bulunmuş olup psikolojik özerklik boyutunda ise istatistiksel bir anlam elde edilmemiştir. Bu durum, örneklemin ve araştırma yapılan yılın farklılığıyla açıklanabilir.

Anne-babanın ekonomik durumu baz alındığında, anne-baba tutum boyutu açısından kabul/ilgi ve psikolojik özerklik boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık ile sonuçlanırken, öğrencilerin toplam sosyal becerileri ile ailenin ekonomik durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu bilgilerin aksine, Yurdakavuştu (2012)'nin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile ailenin ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişkinin varlığının test edildiği çalışmasının sonucunda, düşük ekonomik duruma sahip olan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanı, orta ve yüksek ekonomik duruma sahip ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanından daha düşük bulunması, veri toplama araçlarının farklı olması ile yorumlanabilir.

Annenin eğitim durumu açısından bakıldığında, ilköğretim 10-13 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencilerinin psikolojik özerklik boyutundaki anne-baba tutumunda, okuryazar olmayan anneler ile lise mezunu olan anneler arasında, lise mezunu olanların lehine sonuçlanırken, öğrencinin toplam sosyal becerileri bakımından annenin eğitim durumunun üniversite mezunu olması, ortaokul mezunu olmasından daha olumlu sonuçlanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen verileri destekler nitelikte, Toktamış (2008)'ın çalışmasında, erinlik döneminde bulunan öğrencilerin annelerinin eğitim durumu ile anne-baba tutumları arasında sadece psikolojik özerklik bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre okuma yazma bilmeyen anneler ile lise, yüksekokul ve üniversite mezunu anneler arasında lise, yüksekokul ve üniversite mezunu olan annelerin psikolojik özerklik puanı açısından daha olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan farklı olarak, Yurdakavuştu (2012)'nin yaptığı çalışmada, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiş olması örneklemin farklılığı ile açıklanabilir.

İlköğretim 10-13 yaş aralığındaki öğrencilerin anne-baba tutum boyutu ile babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, toplam sosyal beceriler ile babanın eğitim durumu arasında babanın ortaokul ve üniversite mezunu olduğu grupta, üniversite mezunu olanların lehine sonuçlanmıştır.

İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerileri anne-babasının ihmalkâr, otoriter, müsamahakâr ve demokratik tutum sergilemesi açısından yalnız temel sosyal beceriler bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. İhmalkâr anne-baba tutumu sergileyen öğrencilerin temel sosyal becerileri, demokratik anne-baba tutumu sergileyenlere oranla daha düşük bulunmuştur.

İlköğretim 10-13 yaş aralığındaki öğrencilerin cinsiyeti ile anne-baba tutum boyutu olarak kontrol/denetim boyutunda ve toplam sosyal becerileri arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kız öğrenciler, anne-baba tutumu olarak kontrol/denetim boyutunda ve toplam sosyal becerilerde erkeklere oranla daha yüksek puan elde etmiştir. Benzer şekilde, Aktı (2011)'nin 821 adet sekizinci sınıf öğrencisiyle yaptığı sosyal beceri

düzeyleri ile cinsiyet arasındaki ilişkinin test edildiği araştırmada, kızlar ile erkekler arasındaki grupta kızların lehine sonuçlanmıştır. Bu sonuç yapılan çalışmayı destekler niteliktedir.

Analiz sonuçlarına göre, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin anne-baba tutum boyutu ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, toplam sosyal beceriler ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Anne-baba tutumunda psikolojik özerklik boyutunda hiç kardeşi olmayan öğrencilerle, iki kardeşi olanlar arasında, hiç kardeşi olmayanların lehine; hiç kardeşi olmayanlarla, dört ve üstü kardeşi olanlar arasında, hiç kardeşi olmayanların lehine sonuçlanmıştır. Çalışmada elde edilen bulguları destekler nitelikte olarak, çocuğa tanınan psikolojik özerkliğin artmasıyla koruyucu anneliğin azaldığı düşünülmekte olduğundan Sarı (2007)'nin yaptığı araştırmada, aşırı koruyucu annelik alt boyutunda, bir çocuğu olan ebeveynlerin, üç ve daha fazla çocuğu olan ebeveynlere göre daha düşük puan aldığı görülmüştür.

Analizlerden elde edilen verilere göre, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerileri ve anne-baba tutum boyutları, öğrencinin anne-babasının boşanmış olması açısından anlamlı bir ilişki göstermemekle birlikte, anne-babasının evli olması açısından ise sadece psikolojik özerklik boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermektedir. Bu bulgulardan farklı olarak, Uzun (2013)'un anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocuklarda depresyon ve sosyal becerilerin değerlendirildiği araştırmasında, depresyonun çocuğun ailesinin boşanmış ya da boşanmamış olmasıyla doğrudan ilgili olduğundan bahsetmektedir. Uzun (2013)'a göre, boşanmış ailelerde çocukta görülen depresyon ihtimalinin daha yüksek olması beklendiğinden, sosyal becerilerinin de olumsuz etkileneceğini ifade etmektedir.

Yapılan analiz sonuçlarında, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerileri, anne-babasının ihmalkâr, otoriter, müsamahakâr ve demokratik tutum sergilemesi açısından, yalnız temel sosyal beceriler bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. İhmalkâr anne-baba tutumu sergileyen öğrencilerin temel sosyal becerileri, demokratik anne-baba tutumu sergileyenlere oranla daha düşük bulunmuştur. Bu bilgilerin aksine, Sezer ve arkadaşlarının (2013)'nin, "bir ilköğretim okulu 4. 5. ve

6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne-baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi” konusunda yaptığı çalışmada, ebeveynleri otoriter tutum sergileyen çocukların saldırganlık puanlarının, demokratik tutum sergileyenlerden daha fazla bulunması, veri toplama araçlarının farklılığından olabileceğini düşündürmektedir.

## Kaynaklar

[1] Avcıoğlu, H., (2007). Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (4-6 Yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 87-101.

[2] Aktı, S., (2011). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

[3] Genç, S. Z., (2005). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 41-54.

[4] Kaya, M., (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.

[5] Özabacı, N., (2006). Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(16), 163-179.

[6] Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F., (2015). Anne-Çocuk İlişkisinin ve Baba Tutumlarının Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışları Üzerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 161-174.

[7] Sarı, E., (2007). Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

[8] Sezer, A., Kolaç, N. ve Erol, S., (2013). Bir İlköğretim Okulu 4. 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne-Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler ile İlişkisi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 184-190.

- [9] Toktamış, A., (2008). Erinlik Dönemi Öğrencilerin Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [10] Uzun, Ç., (2013). Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocuklarda Depresyon ve Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [11] Yılmaz, A., (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.
- [12] Yurdakavuştu, Y., (2012). İlköğretim Öğrencilerinde Duygusal Zekâ ve Sosyal Beceri Düzeyleri. Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.